

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС

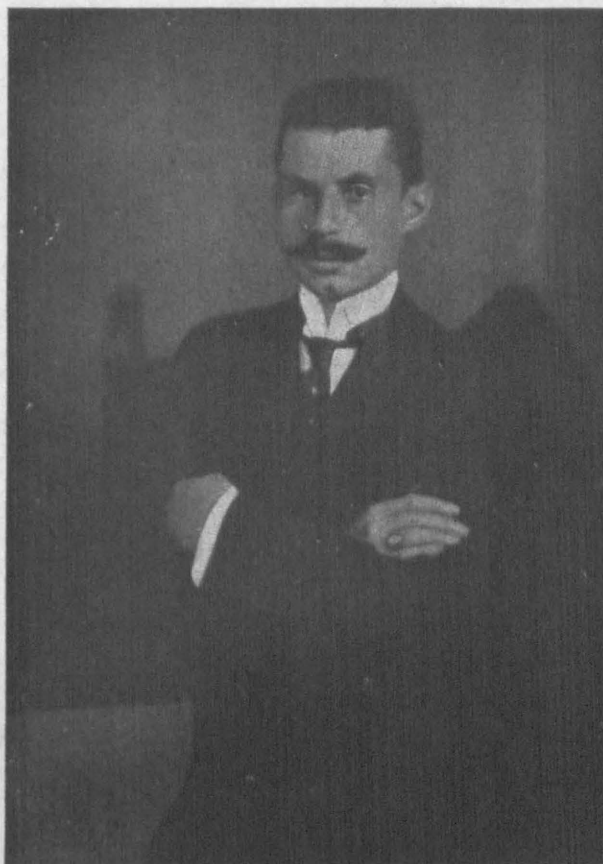

1 9

4 6

УКРАЇНСЬКИЙ
Б. 752
МУЗЕЙ НАУКИ

Вячеслав Липинський
(Знімок з 1918 р.)

ВЯЧЕСЛАВ ЛИПИНСЬКИЙ.

До 15-ти літніх роковин його смерті /+ 14.УІ.1931/.

14.червня цього року минуло 15 літ зо дня смерти визначного українського історика, великого українського мислителя, основоположника й ідеолога нового гетьманського руху. Помер він на чужині, на еміграції, як померло багато наших історичних діячів, починаючи з наших гетьманів Івана Мазепи й Пилипа Орлика, кінчаючи Михайлом Драгомановим. Усі вони мусіли покинути рідний край, через те, що не хотіли, не могли примиритись з чужим пануванням на своїй рідній землі. Те саме сталося й в Липинських.

Покійний належав до ідейних спадкоємців славного в історії нашого національного відродження гуртка представників спольщеної української шляхти, що повернулася до своєї народності, гуртка, що на його чолі стояли Володимир Антонович, Кооть Михальчук, Тадей Рильський. Як і вони, Липинський родився в українській, але спольщеній сім'ї. Він побачив світ р.1882. в селі Затурдах на Волині. Середню освіту здобув у гімназіях Житомира, Луцька, й Києва, Університетську в Женеві й у Кракові. Це на шкільній лаві у Києві приєднав до української гімназійної громади і з того часу на віки завязав своє серце й долю з українським рухом. Мавчи нахил до історичних студій і вивчаючи історію України по багатих архівах Кракова, якраз створив собі у мріях образ відродженої України, з своєю власною державою, таком, про яку мріяли предки наші, коли намагались створити її за великого гетьмана Богдана Хмельницького. І мрії про таку велику, вільну, щасливу Україну, якраз приходив до переконання, що не можна відродити українську націю й відбудувати державу українську без участі й допомоги тієї верстви, яка вибилася на верх своєю культурою й економічним впливом — без спольщеної шляхти на Правобережжю і без зросійщеного дворянства на Лівобережжю. Але обидві ці верстви, повинні були, на думку Липинського, вернутись до своєї народності, зрозуміти свій обов'язок перед українською народньою масою, з'єднати її інтереси з своїми власними.

І Липинський узявся пропагувати свої думки устно й на письмі, серед правобережної шляхти. В 1909 році він видав у Кракові книгу про "Шляхту на Україні та її участь в житті українського народу". Ми повинні, писав він у цій книзі, означити своє становище до українського народу, що пробуджується, бо памятаймо, що "розкуляються неабаром заковані люди" і питають нас: ви, що що посіли такий великий шмат землі, ви, що жили цілі віки нашою працею й потом, що ви зробили для нас і для нашої матери-землі? Що ми їм на

це відповімо? Що скажемо їм, коли вони заглянуть до історії с оїх культурних інституцій, своїх "Просвіт", своїх видавництв, своїх наукових товариств і коли побачуть, що нема там шляхетських назвиц? Коли побачуть, що ті, котрі колись не хотіли давати землю селянинові, говорячи, що йому тільки "культура" потрібна, самі потім, задержавши землю в своїм посіданню, не дали зломаного шага для піднесення цієї культури!

Ми повинні, писав Липинський, нашими духовими й матеріальними силами підпирати місцеву культуру цього краю й народу, культуру, котра може бути тільки українська, а це тим більше, що ця культура, як це показує наше минуле, не чужа нам, що маємо в собі велику її частину, витворену віковим життям на цій землі і завдяки праці нашого народу на нас. Отже маємо обовязок звернути цьому народові нагромадженій у нас від віків капітал народнього труду й народньої праці. А коли будуччину цієї, спільної нам і нашому народові культури зробимо нашою будуччиною, тоді не вирве нас із цієї землі ніяка сила, бо будемо вже не тягарем, не болячкою, але органічною частиною, не пустоцвітом, але плодом нашої землі, будемо мати право, опертє на сповненні суспільні обовязки, право, що сильніше від усяких параграфів!

Думки, виложені в книзі Липинського, його щирі, палкі слова, знайшли відгук в серці не одного з нащадків колись спольщених родів; весною 1909 р. відбувся в Києві з'їзд громади українців польської культури, як вони себе називали, і цей з'їзд ухвалив підперти український національний рух.

В 1912р. Липинський випустив у Кракові /польською мовою/ величезну книгу "з історії України", майже цілу заповнену його власними історичними працями й присвячену головню добі Хмельницького. В обширній монографії про полковника Михайла Кричевського, родовитого українського шляхтича римо-католика, змалював Липинський на основі архівного матеріялу участь української шляхти в повстанні Хмельницького. Ця участь надала повстанню широкій політичний розмах і державний характер та допомогла славному гетьману довершити велике діло творення української козацької держави. В другій своїй розвідці в тім самім збірнику змалював Липинський діяльність Юрія Немірича та інших представників тієї частини української шляхти, що була ідейними творцями Гадяцької Унії й створеної нею "Великого Князівства Руського". На прикінці книги вміщено було в українській мові розвідку проф. М. Грушевського про шведсько-український союз 1708 року. Вся книга була перейнята ідеєю української самостійної й незалежної державности.

Липинського не задовольняла наукова праця в затишку архівів та бібліотек; його тягло до живої активної

праці; йому хотілося не "писати історію" свого народу, а творити її, робити; по своїй вдачі це був борець, вояк; в його крові озивалася кров тих наших старих лицарів, що своїм плугом орали цілину українських степів, обертаючи їх в родючі лани, а в слушній потребі боронили мечем рідну землю від ворогів. Липинський хоче зробити українську справу політичною справою й стремління наші окерувати до боротьби за створення української державности. Перебуваючи за кордоном, в Австрії та Швейцарії, він сходиться з українською політичною еміграцією й піддає їй думку створити організацію, яка б виразно поставила на своїм прапорі боротьбу за самостійну Україну, пристосовуючи її до відносин міжнародних. Ця думка знайшла собі здійснення за часів першої світової війни в формі "Союзу визволення України", якого духовим батьком справедливо вважають Липинського.

З вибухом війни 1914 р. Липинський пішов на фронт як резервний офіцер кінноти. Підчас погрому російського війська в осени того ж року в Східній Пруссії він скопив тяжку хворобу, перепливаючи одне з мазурських озер, був звільнений з активної служби й приділений до резервної кінної частини, яка стояла в Полтаві. Тут Липинський зблився з місцевими українськими діячами й помагав їм у культурно-національній роботі. У Полтаві застала його революція 1917р. Липинський прилучився до української партії хліборобів - демократів, на чолі якої стояли брати Шемети. Він склав для неї і програму. Партія ця отанула відразу на самостійницькому ґрунті, але великого успіху в часи загального захоплення революційно-соціалістичними гаслами не мала. Коли весною 1918 р. настала Українська Держава під проводом гетьмана Павла Скоропадського, то Липинський став відразу на перший поклик до державної роботи й прийняв дуже відповідальний пост українського посла у Відні. На цім посту він віддав Українській Державі великі послуги, обороняючи її інтереси від захерливих апетитів конаючої Австро-Угорщини, яка старалася лиш високати хижацьким способом Україну, яка ламала свої зобов'язання що до поділу Галичини і що до Холмщини, йдучи на руку інтересам польсько-мадярської кліки. Липинський виявив великий дипломатичний хист, та своїм розумним і тактовним поведженням високо поставив авторитет українського посольства у Відні. З тяжким серцем залишився Липинський на своїм посту й по упадку Української Держави й приходу до влади Директорії, але в літку 1919р. покинув становище посла через незгоду з політикою Директорії та через розтрощене здоров'я й залишився жити в Австрії, як приватна людина.

Тяжко було йому дивитись на упадок і руйнування української державности, на безконечні сварки й роздори серед

української еміграції. В порозумінні з деякими своїми однодумцями й товаришами по недавній службі Українській Державі замислив Липинський заложити "Український Союз Хліборобів - Державників", який поставив собі гаслом "лад і порядок в правовій, суверенній незалежній Українській Державі на основі міжкласового порозуміння хліборобів і робітників на українській етнографічній території". Весною 1920р. ініціативна група Союзу видала у Відні зложену Липинським брошуру "До Українських Хліборобів". Ця брошура містила в собі загальні основи програму й ідеологію відновленого гетьманського руху. Вона появилася в добу, коли на Україні панувала повна анархія й руїна моральна і фізична. З'ясовуючи причини цієї руїни, Липинський писав: "овладати виню за те, що сталося, на зовнішні, мовляв, тяжкі обставини, ми не маємо права. Міжнародне становище всіх сусідніх націй було так само тяжке, а може ще й тяжче, як наше. В руїні нашої винні тільки ми самі, і причина цієї руїни лежить не поза нами, а в нас самих".

Пізнати ту причину можна на підставі подій 1917-1919 років, котрі принаймні навчили нас одного, а саме того, як не можна збудувати на Україні держави. Отже цей досвід, на думку Липинського, вчив, "що не можна збудувати на Україні державного ладу, спираючись тільки на одній соціальній групі; що лад той не може бути заведений при допомозі чужинців, котрі б тій чи іншій соціальній групі нашої нації допомогли захопити владу і запанувати над іншими класами і групами". Тому кожен, кому для праці й життя потрібний лад і порядок, мусить прийти до таких висновків: "Тільки власна держава, збудована українською нацією на своїй етнографічній території врятує нас від економічного розвалу й від кривавої анархії, котра неминуче буде продовжуватись навіть тоді, коли б пощастило знову одній з наших національних груп за допомогою сусідів взяти на час перемогу. Власну державу дасть тільки компроміс між поодинокими українськими класами, заключений в імя всім бажаного законного ладу, і спокійної праці, спільної оборони своєї території і спільного всім права нашої нації на самоозначення... Запобігти новій руїні, новій братовбивчій різанині й економічному висмоку нашого краю, який несе з собою чужодержавна окупація, ми зможемо тільки тоді, коли збудуємо власну державу на підставі міжкласового компромісу. А для цього мусимо зорганізувати не партію, а українські класи; мусимо об'єднати наших земляків по тому, як вони працюють і що вони продукують, а не по тому, що вони говорять". І далі Липинський говорить про способи приборення внутрішнього безладдя і внутрішньої анархії в межах самого хліборобського класу, як основної верстви української нації.

Липинський думав, що парламентаризм, опертий на однопалатній системі з загальним виборчим правом, як форма правління чужої нам по духу і інтересам буржуазної демократії, для хліборобського класу і загалом для нашої хліборобської країни не підходить. "Оцею буржуазний парламентаризм руйнує навіть висококультурні нації, а у нас він напевно довів би до панування олігархів, найнятих чужим капіталом та чужими державами. Другими словами, ми повторили б вдруге історію нашої козацької Русі, під час котрої якийсь час так само Україною правили різні козацькі демагоги, за списком котрих стояли московська або польська держави". Щоб ця сумна історія не повторилась знову, Липинський вважав, що для консолідації нашої нації й для створення держави потрібна сильна власть, яка б опечивала в руках одної особи, що репрезентувала би ідею суверенності і незалежності української нації, стояла б на чолі державної оборони й через кабінет міністрів на чолі державної адміністрації, і власть якої була б обмежена двома законодавчими палатами, опертих на принципі не політичної демагогії, а на сталім і незмінним принципі інтересів території і праці. Інтереси території репрезентувала би палата вища - "З'їзд Рад" поселивських земель, представники яких вибирались би на підставі загального, рівного, безпосереднього, тайного і пропорціонального виборчого права. Інтереси праці репрезентувала б палата вища "Трудова Рада Державна", яка була б представництвом організації працівників, отже перш за все професійних опілож, сільсько-господарських, робітничих, кооперативних, представництвом організації фахових, культів, науки, освіти і т. д.

Союз Хліборобів - Державників узяв на початку 1920р. у зв'язини з пенійним гетьманом Павлом Скоропадським, який і очолював собою Союз та згодом цілий гетьманський рух. Прихильники ідеї Липинського в Канаді, передовсім недавно повернувшись до парламенту Орест Жеребко, доставляли Укр. Союзові Хліборобів Державників кошти, на які Союз почав від р. 1920 видавати періодичний збірник "Хліборобська Україна", що її вийшло протягом 1920-25 років п'ять томів. У цих збірках Липинський друкував свої славкозвісні "Листи до братів-хліборобів", які з р. 1926. випустив окремою величезною книгою. В цих "Листах" Липинський виложив свої думки й міркування про те, що ми дійшли до теперішньої біди, і як нам в той біди виводитися.

Коли про яку книгу можна сказати, що вона писана кров'ю серця й соком нервів, то це саме про "Листи до братів-хліборобів". З часів Драгоманова Україна не мала такого сильного твору, повного глибоких оригінальних думок, перейнятого шаленою любов'ю до рідного народу й журбою за його долю. Певня річ, що Драгоманів інакше підходив до української справи й мав інакші погляди на її вирішення, але обох їх єднав спільна любов до України та щире бажання вивести її

на шлях вільного й щасливого життя. В цій нашій статті ми не маємо змоги скільки - небудь докладно вичерпати зміст монументальної праці Липинського, або хоч переказати її основні думки. Це було б завданням спеціальної праці. Але деякі з думок Липинського, виложених в його книзі ми хочемо тут хоч коротко пригадати. До таких думок належать його розважання про нашу органічну хворобу - недержавність.

"Недержавність - так зветься наша хвороба. Ця хвороба зовсім інша ніж поневоленість. Ми всі мешканці України - не єсть громадянством поневоленим; ми - громадянство недержавне. Це значить, що ми держави, як реального втілення нашої окремішности, не маємо не тому, що ми всі хочемо її мати, але нам якась зовнішня чужоземна сила в цьому заважає. Держави ми не маємо тому, що ми не уміємо самі в собі хотіння своєї власної держави розвинути. Нація поневолена єсть завжди нацією державною, яку придуює і позбавляє держави на якийсь час свою більшою силою чужоземна нація державна. Тому нація поневолена випростовується і відбудовує свою державу зразу, як тільки цей зовнішній чужоземний натиск ослабне... На територію громадянства недержавного чужоземна влада приходить завжди покликана частиною цього громадянства. Але не знаходячи ніколи для себе піддержки інших його частин, тоб-то однодушною піддержки цілого місцевого громадянства, чужоземна влада спірається при будові держави на свої метропольні сили і править таким громадянством як колонією. Тому нація недержавна, по упадку метропольної влади, ніколи не може випростатись і будувати власну державу так, як нація поневолена: вона своєю, покликавшою чужоземну владу частиною, органічно звязана з владою метропольною; вона не вся відчуває своє державне поневолення.

Одже при неоднаковості цих хвороб і лікування їх мусять бути абсолютно ріжне. Коли нація поневолена може всю свою увагу і енергію зосереджувати на політиці зовнішній, - на знайденню десь з боку такого союзника, який би їй допоміг позбуття гнету чужоземної держави, то нація недержавна мусять усю свою енергію й увагу зосереджувати на питаннях політики внутрішньої. Хвороба недержавности має своє джерело не в причинах зовнішніх, а викликана вона причинами внутрішніми, органічними, без усунення яких ніякі найбільше сприяючі зовнішні союзники, ніякі навіть найкращі зовнішні "орієнтації" абсолютно нічого не допоможуть".

Говорячи про територію, як державно-творчий чинник, Липинський вказує, що патріотизм - свідомість своєї території лежить в основі буття і могутности держав. Яскравий приклад патріотизму в історії дали нам римляне, які при допомозі цього патріотизму, - привязаности до свого "поля" і своїх "співгорожан", - створили наймогутнішу в світі державу.

Наші предки, за нечислиними винятками, не мали свідомості своєї території. Вони всією душею ненавиділи своїх співгромадян, співмешканців одної землі, в імя своїх віроповідних чи станових прикмет. Кожна з числених "націй", чи кожен з числених станів на Україні кликали завжди в завзятій боротьбі про своїх співгромадян людей одної віри чи одного стану з чужих сусідніх територій. Патріотів українських і патріотизму українського історія наша, за винятком одиниць і епізодів, не знає. Не маючи ж патріотизму, не маючи свідомості своєї території й почуття опільності всіх її мешканців, - ми не могли мати на ній і своєї власної держави. Україна може служити класичним прикладом того, як всякі екстериторіальні - однаково "націоналістичні" чи "інтернаціональні" ідеології служать в руках державних націй могутнім політичним збраряддям для удержання під своєю владою націй колоніальних, не посідаючих власної держави. Своїми екстериторіальними ідеологіями вони розкладають провідну верству націй колоніальних. Вони не допускають до розвитку серед цієї верстви патріотизму, який би почуттям опільної території об'єднав, породив би серед неї територіальний сепаратизм і в результаті довів до державного, а за ним і до національного відокремлення колонії.

Збудувати державу, завоввати владу може тільки провідна верства, яка веде за собою маси. Але Україна не мала цютя з своїми провідниками. Українському провідникові всяке обмеження вродженого йому індивідуалізму та анархізму дається дуже трудно. Не маючи сам сильного хотіння влади, не маючи віри в законність цього хотіння, не маючи дорожчої ніж життя ідеї, він не хоче ані сам когось слухати, ані робити зусиль, щоб його слухали. Почуття відповідальности за провід і за владу і почуття чести йому чуже. Він кожної хвилини може покинути провідне становиме, "здемисіонувати", чи непросту втікати, як це робили колись провідники козацьких повстань проти Польщі, тікаючи "на биотрих конях" і кидаючи на призволяще своїх підвладних. За те й підвладні критичний момент теж кидали своїх воєків і видавали їх ворогам під старим гаслом: "нахай твоя голова за всі наші голови, прецай, отамане!"

Нація, в якій вожді завжди готові зрадити своїх підвладних, а підвладні готові завжди зрадити своїх вождів, муосьь бути нацією недержавною. Вона завжди за своєї голови проміняє свою державу, свою владу. Щоб зміцнити нашу державно-творчу верству, здатку до завоввання влади, треба виховувати в ній вірність самій собі, тоб то своїм хотінням і своєю ідеєю. Виховувати в ній треба вірність одній сталій і незмінній, а тому монархічній владі, в якій це хотіння та ідеї знаходять свою персоніфікацію і без якої вони не можуть бути організованою силою й сконцентрувати свої зусилля.

В своїх "Листах" та інших своїх писаннях Липинський розкрив намі болячки і вчив, як їх збутись і яким способом

дійти до здійснення нашої ідеї вільної й незалежної України. Писав Липинський в добі і в обставинах, значно відмінних від сьогоднішніх, і цим пояснюється, що деякі його-но основні - правда, погляди здаються нам на сьогоднішній день уже неактуальними. Але не в окремих подіях сила і значіння книги Липинського, а в тій безмежній любові до рідної землі, якою ця книга перейнята і яка б'є о кожного її рядки, з кожної сторінки, в тих глибоких, хоч не раз і болючих для нас істинах, які він мав відвагу виявити. Зрозуміння цих істин і незламна воля до здійснення нашого ідеалу тими способами і в тих формах, які намреслив наш незабутній мислитель, були б найбільшою пошаною для праці його життя, якій він віддав свій великий талант і усі свої сили.

-o-o-o-o-o-

СВІДОМА НЕОБ'ЄКТИВНІСТЬ.

Регенсбург 27.5.46. В опертовій залі УНРРА - академія з нагоди 20 ліття смерті Головного Отама Симона Петлюри. З естради промовляє п. Феденко. Перед аудиторією перебігає коротка біографія Помірного. Згадуються позитивні риси його характеру, політична діяльність, вплив на оточення, непереможна віра в краще завтра і т.д. і т.д. Все це гарно! Прелегент все повторює: "будемо об'єктивні... будемо об'єктивні..." Аж ось доходить до подій 1918 р. Не переможемо прелегентові, як воно дійшло до Гетьманства в Україні. Але... "за ним /тоб-то за Гетьманом/ стали московська реакція"... "карні загони з поміщицьких синків мордували селян"... "живими закопували в землю"... з піднесенням голо-ом кидає з естради прелегент... і далі: "не стерпів український народ цієї ганьби. Трьохтисячне військо, ведене Симоном Петлюрою, викинуло геть це московське сміття", викрикує прелегент: /на залі оплески/

Будемо ж й ми об'єктивні, дійсно об'єктивні... не так, як пан Феденко. Правда за Гетьманом росла московська реакція, бо українці з Центральної Ради на пропозицію Гетьмана створити Раду Міністрів - Гетьман давав їм до рук владу - од співпраці з Гетьманом одмовилися, а вдалися на-томість до німців, що їх самі ж на Україну запросити му-оїли, з брехливими скаргами на Гетьмана і на другий день по-тому, як Гетьман перебрав в Україні владу, почали організувати проти його повстання. Правда були і карні загони. Та правда й те, що не Гетьман їх організував і не він давав накази мордувати селян, а тим більше - "живими закопувати в землю". /До речі сказати, що цю брехню про "Закопуван-ня в землю" вперше почули ми від п. Феденка.- Автор./

З усією відповідальністю твердимо: Святої Пам'яті Гетьман Павло стільки ж винен в злочинах карних загонів,

скільки бл. пам'яті Симон Петлюра - в злочинах жидівських погромів. Бо, як документально й незбито стверджує в історії останньої Гетьманщини проф. Дорошенко, Гетьман Павло застав карні загоны, створені чужими силами, при перебранню влади 29.1918 р., як сумний факт.

В дальшій промові прелегент - це робить йому честь - старанно виправдовує покійного Симона Петлюру з погромницьких наклепів і доводить, що то робилося поза плечима Покійного і проти його волі - непокликаною з анархізованою "отаманією". Віримо!

Та, очевидно, зовсім свідомо залишає прелегент без пояснення огов інтерпретацію що до московської реакції та карних загонів, що й тут, звичайно, сваволила та сама "отаманія" на спілку з провокацією чужих сил. П. Феденко ні слова не говорить про ті відомі факти, що організацію т.зв. карних загонів створили польські поміщики в австро-угорській окупаційній зоні, при допомозі австро-угорської воєнної адміністрації. Так само не говорить п. Феденко, про те, що саме Гетьман Павло ліквідував злочинну акцію карних загонів за якийсь місяць - півтора по перебранню влади.

У незорієнтованого і невідомого слухача склалася неправильне утотоження св.п. Гетьмана Павла з московською окупацією та карними загонами і тільки з цього пояснення для тих жалюгідних оплесків, що їх заробив п. Феденко. Бо коли б знав такий слухач правду, то проважав би п. Феденка посвистом та показав би йому на двері, як це з ним було на в'їзді Українських журналістів.

Автор цих рядків добре знав царизм і "царського генерала" Павла Скоропадського, коменданта І-го українського корпусу, який він, генерал Скоропадський, в 1917 році з'організував. Силами цього корпусу пізніший Гетьман в осени 1917 року захистив Україну від навали многотисячниць червоних ватаг, що покидаючи фронт, кидали все по своїй дорозі через Україну. Він обезбрював ці ватаги й спрямовував їх бічними шляхами на Московщину.

Добре знав автор періоди Української Центральної Ради, Гетьманщини, Директорії та вою їх діяльність. Знав близько й покійного Симона Петлюра, як безумовно великого патріота і національного лицаря, сам був "петлюровцем", знав дійсну вартість "петлюрівщини", від якої перший відхрешувався сам такий Симон Петлюра, знає добре періоди старої і нової еміграції... У виступі п. Феденка впадає в очі, що цьому "народньому трибунові" ходило не так про хвалу - похвалу до Симона, як про ганьбу-лайку на Павла. Не так, любов до УНР, як про ненависть до Української Гетьманської Держави... Щоб забезпечити собі поле боя, цей "лицарь" зі своєю зброєю - наклепом виступає саме на Академії, бо знає, що на Академії не прийнято докутувати, отже, через похвалу до пам'яті Симона не можна промовити слова правди в обороні Павла.

Щоб уникнути прилюдних закидів у наклепах на покійного Павла, мов щитом закривається наш "воїтель" пошаною до пам'яті покійного Симона.

І мимоволі пригадуються слова з Соборного Послання св.Іоана, що їх Тарас Шевченко взяв за мотто до власного "Послання": "Аще кто речет, яко любит Бога, брата же своего ненавидить, лож есть".

От так виглядає в дійсності "об'єктивність" п. Феденка.

Вукол Дітель, Регенсбург.

-o-o-O-o-o-

ПРОМОВА

ВИГОЛОШЕНА В ДЕНЬ ПЕРШИХ РОКОВИН З ДНЯ ТРАГІЧНОЇ ЗАГИ-

БЕЛІ ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО НАД ЙОГО МОГИЛОЮ

в МЕТТЕНІ

дня 26-го квітня 1946 року.

В цій безмежно дорогій могилі лежить Персоніфікатор суверенности, величи, слави і чести українського народу. В ній поховано патріотичне серце і державний розум України, Носія Маєстату Української Нації й історичних традицій та мудрого Навчителя державного діла. Це велика могила Великого Сина Української Землі. Могила ця є для нас національною реліквією, національною святинею.

Ще так недавно, перебуваючи на рідних землях, мріялося дочекатися тої історичної зустрічі, коли Ти, Пане Гетьмане, під побідні дзвони Святої Софії віжджатимеш у Золотоверхий Київ, а ми, вітаючи Тебе, будемо під ясноголубим небом Батьківщини хвалити і славити Воевишнього за дароване нам щастя бачити Тебе на Гетьманському Престолі.

Та воля Господня незбагнена, і пляхи Його невідомі. Судилося в стані вигнанця в непривітній чужині промовляти до тебе, Великий Снитальче, в хвилині, коли тіло Твоє є бездихане, а думи наші ще не здійснені. Не кожен знає, як тяжко в таких умовах промовляти до душі Твоїї, дорогий наш Батьку.

Мимоволі, в цю сумну хвилину, перед Твою домовиною думки наші концентруються наколо трьох моментів: особисте я, асоційоване з неминучою смертю, чужина і та матеріально-духова субстанція, що носить ім'я України, Батьківщини. Могутнім бажанням кожного з нас є бути похованим у рідній землі, на Україні. Знаємо, Пане Гетьмане, що

і Ти жагує хотів цього. Голос рідної землі кликав Твоє серце в її лоно. Недарма, нарід Твій знає молитву: "Не допусти Господи померти на чужині".

Знаємо, що так молився і Ти, Ясновельможний Пане Гетьмане. Але нехай утіхою для Твоєї душі буде свідомість того, що досі так складається доля України, що найкращі сини її, саме найбільші і найдостойніші патріоти її, кінчають свій життєвий шлях не вдома, а на чужині.

Так було й з антецесорами Твоїми, найславнішими Гетьманами: Іваном Мазепою, Пилипом Орликом, Павлом Полуботком.

Ясновельможний Пане Гетьмане! Державні діла Твої український нарід високо оцінює і з вдячністю вводить Тебе до першої лави найславніших державних мужів свого Пантеону. А діла Твої великі і повчальні.

Та ще не всі усвідомили собі красу і велич Твого чину. Чи всі українці знають, що це ти Ти, Пане Гетьмане, а ніхто інший учив починати державну будову України з української армії, а не від безплідного мітингування. Чи всі українці знають, що це Ти, Пане Гетьмане в 1917 році створив І-ий український корпус і що це Ти тоді врятував Київ і тодішні державні органи української влади - Центральну Раду і Генеральний Секретаріат від зболевичених загонів солдатески Євгенії Бош, що насувалися з південно-західного фронту.

Це Ти, Пане Гетьмане, обсадив Шепетівку, Жмеренку, Старокопчанів і навколішню залізницю своїм корпусом і відвернув небезпеку навали на Україну, спровадивши її на північ, шляхами поза межами Батьківщини.-

Цєю блискучою операцією Ти прислужився українському народові, бо зберіг йому ще молоду й недосвідчену українську владу, продовжив Україні період державного буття. Чи всі українці знають, що це Ти, Пане Гетьмане, в часи анархії очолив стихію творення українського вільного козацтва в цілях самоохорони нашої Батьківщини від хаосу та розпочав акцію по консолидації українських елементів права, порядку і твердої влади в Україні?

Чи всі українці знають, що на весні 1918 р. соціалізуюча на східній вірець Україна стояла в небезпеці ліквідації української влади й державности в спосіб запровадження повної окупації перебуваючим тоді на Україні німецьким військом; чи всі знають про ту загрозу втрати державности, що реально нависла була тоді над Україною?

І ось в ту критичну для нашої державности хвилину на історичний кінець вийшов Ти, Пане Гетьмане, щоб зберегти корабель державний від катастрофи і спасти державне буття України. Ти, не розгубився в ту хвилину, Ти по

лицарському відважився взяти керму в свої руки і вивів державний корабель на чисті води, відновивши загублену в віках Гетьманщину. Тоді Ти спас нашу державність від смерті.

А чи всі українці знають, що це Ти Пане Гетьмане, створив Українську Академію Наук, два державні українські університети - Київський і Камінець-Подільський, історично-філологічні факультети у Полтаві, заснував національний Музей, бібліотеку, державний театр, 50 українських гімназій, домігся запровадження твердої валюти, виготовив проект найдемократичнішої земельної реформи?

Чи всі українці знають, що це Ти Пане Гетьмане, як прекрасний дипломат, розширив межі України на північ, південь, схід і захід? Це, Тобі, вклонилися Крим, Кубань, Холмщина, Підляшша, і були в дорозі до материного пня, Дін, Бесарабія й Західня Україна.

А чи всі українці свідомі того, як Ти, Пане Гетьмане, у себе в Гетьманському паладі на Інститутській 40, у Києві в призначенні міністрів Української Держави і членів дипломатичного корпусу приймав, як повноправний Суверен і Персоніфікатор Маєстату Української Нації, сидячи у своєму Гетьманському кріслі, акредитованих послів Німеччини, Австрії, Туреччини, Польщі, Фінляндії, Болгарії, що вручали Тобі свої вірчі грамоти? У якого українця нині не одрігнулося б серце, бачучи, що перед Сувереном його Батьківщини - Гетьманом у сидячій позі шанобливо чплять голови репрезентанти іноземних держав? Чи може уявити собі більше торжество і щастя для себе український державник? Так, то були незабутні, великі й щасливі часи. Тріймувала Україна й українські державники, а "свідомі" українці на вірєць " як не соціалістична, то ніякої" готувались валити свою хату тай завалили, розійшлися по європейських бруках, караючись і шукаючи щастя на вигнанні.

Ти, Пане Гетьмане, одійшов від нас не всіми зрозумілий. Не всі українці йшли за Тобою. Але не Ти, Пане Гетьмане, завинив тому. З Твого боку були пороблені всі заходи, вичерпано всі можливості, щоби з'єднати всі національні сили в Українській Державі.

Могу засвідчити, що сюди, до цієї домовини нині прийшов, караючись, просити у Тебе прощення за свої політичні гріхи не один українець. Вони роблять це, покутуючи за своєю провинку перед своїм Гетьманом, що єдиний стояв на правій дорозі.

Промине це трохи часу і перед Твоїм прахом хилитимуть голови свої ще тисячі з тих, чье серце не билось в унісон з Твоїм, а історія незабарі високо піднесе Тебе на щит і прославить імя Твоє.

Можемо запевнити Тебе, Пане Гетьмане, що коли доля усміхнеться Твоєму народові, то Україна буде тільки такою, якою Ти її хотів бачити.

Х Р О Н І К А .

АКАДЕМІЯ В ГАЙДЕНАУ В ПАМ'ЯТЬ ГЕТЬМАНА

ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО.

11 травня - в таборі Гайденау з приводу перших роковин смерті Гетьмана України Павла Скоропадського відбулися збори, присвячені його пам'яті. Доповідь про життя й діяльність покійного Гетьмана виголосив проф. І. Марченко. Інж. М. Дем'яненко прочитав опис останніх днів Гетьмана, його смерті й похорону. Директор М. Луцький поділився своїми спогадами про свої зустрічі з Гетьманом і розповів про високу гідну позицію Гетьмана в часі створення Українського Національного Комітету в Німеччині в 1944 - 45 р.р.

ВИКЛАДИ ПРО В.ЛИПИНСЬКОГО.

З нагоди 15-літніх роковин смерті Вячеслава Липинського проф. Д. Дорошенко виголосив в Ерлангені 17.УІ. на запрошення тамешньої Громади студентів-українців виклад про життя й діяльність В. Липинського, охарактеризувавши покійного, як історика й громадського та політичного діяча. 30.УІ. проф. Дорошенко виголосив виклад про Липинського в українському таборі Сомме Каоерне в Авгсбурзі.

ПРО МОГИЛУ ПОК.ГЕТЬМАНА

ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО.

В ч.2 "Українського Слова", що почало виходити в Регенсбурзі, з дня 7.УІ. уміщено замітку про могилу покійного Гетьмана Павла Скоропадського в Меттені та про останні дні покійного. В тім же числі репродуковано світлин: панорама в Меттені, відправлена преосвященим єпископом Володимиром на могилі бл. пам'яті Гетьмана Павла 26.травня, і могила /окремо/.

ПАМ'ЯТІ МИКОЛИ МІХНОВСЬКОГО.

З нагоди роковин смерті Миколи Міхновського /3.У.1924/ в ч. 18 часопису "Батьківщина" з дня 12.У.1946. уміщено статтю "Поетать Патріота", присвячену пам'яті покійного. Часопис "Батьківщина" виходить в таборі для українських полонених в Ріміні /Італія/. Автор статті називає М.Міх-

новського "найкращим патріотом свого часу" і творцем сучасного українського самостійництва.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК.

6.УП. В Авґсбургу відбулася конференція Історичної Групи У.В.А.Н. Були заслухані такі наукові доповіді: 1/ проф. Д. Дорошенко - Праця українських істориків на еміграції; 2/ проф. Б.Крупницький - До методологічних питань української історії; 3/ проф. Ол.Оглоблин - "Історія Русев" / до 100 - літніх роковин її виходу в світ друком/; 4/ Н.Пелонська - Василенко - Вивчення історії Південної України в ХХ стол.; 5/ проф.В.Мацяк - Деякі проблеми в дослідках найдавнішої доби /УП-ХІУ зв./ . Топоніміка староукраїнського есадиництва, як допоміжна галузь історичної науки. П.Галицько-Волинська держава ХІІІ зв. 6/ Проф. Ом. Прицак - Жванецьке перемир'я 1653р. за турецьким хроністом Наїмою; 7/ Др. Дюмет Оляччин - До історії династичних зв'язків київської Русі - України в ХІ стол.; 8/ проф. С.Жук - Петербург в житті української громади перших десятиліть ХХ в.

МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ ДО ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ.

З листа секретаря Укр. Допомогового Комітета в Буенос-Айресі довідуємось, що уряд Аргентини розробляє план для поселення в Аргентині коло 4 мільйонів емігрантів, у тому числі пів мільйона українців.

В Парагваї декретом президента республіки з дня 7.УІ. 1946. установлено для українських хліборобів квоту в 5.000 душ в тому числі 15. процентів для ремісників і культурних робітників. По вичерпанні цієї квоти буде автоматично відкрита друга квота теж на 5.000 душ. Консульства Парагвайської республіки є в Бруселі, Антверпені, Цюриху й Милані. В Парагваї перебуває вже кілька тисяч українських емігрантів, у тому числі понад 5.000 волиняків.

"ХРИСТІЯНСЬКИЙ ШЛЯХ" ПРО ГЕТЬМАНА П.СКОРОПАДСЬКОГО.

В ч.18. "Християнського Шляху" /видаваного до недавня в Карльсфельді/ надруковано статтю Д-ра Степана Барана під заголовком "На межі двох світів. Гетьман Павло Ско-

ропадський". В цій статті автор дає короткий огляд подій на Україні за часів революції 1917-18 років, підкреслюючи, що всі українські діячі революції скінчили свою політичну кар'єру, а дехто й саме життя, трагічно. На фоні історичних подій покійний Гетьман був, на думку автора, ще найменше трагічний. "На еміграції перейшов /він/ свій повний національний ренесанс, став активним українським діячем-патріотом і родоначальником, хоч не творцем і не керманічем нової української течії, т.зв. гетьманського руху. Особисту повагу до себе здобув П.Скоропадський не тільки культурною спадщиною після свого семимісячного гетьманства в Україні, але й високою особистою культурою, умінням ладнати з людьми, особистою і політичною характерністю і патріотизмом. Не знав зовсім політичних інтриг для заспокоєння особистих амбіцій за всяку ціну зі шкодою для загальновище доволі часто у наших малих людей на високих суспільних становищах..."

Характеризуючи далі правління Гетьмана, автор статті каже: "Хоч в оточенні гетьмана було багато москалів, і московські впливи в раді міністрів та в державному апараті в краю були великі, все ж знайшлися і передреволюційні заслужені і визначні українські діячі, як Ол.Лотоцький, В.Зіньківський, Дм.Дорошенко й інші, що були поза соціалістичними колами Централ.Ради і тепер стали членами гетьманського уряду. Вони й зробили багато для української справи, зокрема в культурній і церковній ділянках. Але мабуть найбільшою хибкою гетьманського уряду було незрозуміння ваги земельної справи і непороблення заходів до переведення здорової земельної реформи з розparcelюванням дідичівських маєтків між селяни. Це могло врятувати і гетьмана і державу. Другий помилковий крок в діяльності гетьмана - це проголошення 14 листопада 1918 р. після катастрофи центральних держав, Федерації України з майбутньою Росією. Це дало і формальне гаоло до вибуху 15 листопада 1918 р. проти-гетьманського повстання. Цей акт, інспірований без сумніву московським оточенням, проголосив Скоропадський мабуть на те, щоб приєднати собі держави антант, що не бажали повного розділу Росії. Та це не врятувало зовсім гетьмана, і він мабуть жалував пізніше свого поступку, як жалував свого акту в Переяславі і Богдан Хмельницький.

Семимісячну передишку від революційних потрясент і хаосу використав гетьман Скоропадський для конструктивної державницької праці. Залишила вона по собі тривкі сліди передовою культурних надбань, яких не залишила ні Центр.Рада, ні Директорія. Гетьман уоунув внутрішній хаос, що його викликала революція і большевицька окупація, впорядкував державний і самоуправний апарат, комунікацію, торгівлю і - що ще дуже важке - державні фінанси, валюту та державний бюджет. Поробив тех заходи до організації тристатисячної постійної української армії і потворив уже до цього кадри. Тих кадр уряд Директорії не мав уже спромоги розбудувати.

Соціалістичний уряд УНР занедбав зовсім церковну справу і взагалі не має зрозуміння до цієї такої важливої ділянки. Щойно гетьман Скоропадський створив окреме міністерство віроісповідань, яке обняв В. Зінківський, а після нього Ол. Лотоцький. Вони приготували автокефалію Прав. Церкви та її українізацію, проголошену вже за Директорії.

Заслуги гетьмана в культурній ділянці величезні. Він оснував два українські державні університети: в Києві та в Кам'янці Подільському, Українську Академію Наук, Національну Бібліотеку, Державний Архів, Національну Галерею Мистецтва, Український Держ. Драматичний Театр - те все в Києві, а крім цього 50 українських гімназій і багато інших українських шкіл і культурних установ в Україні.

Гетьман Павло Скоропадський діяв на межі двох світів, старого загибаючого і нового, який щойно творився. Знав він добре старий царський світ, в якому зріс і займав високе військово-єврейське становище. До нового українського світу прийшов у революційній добі, без знання діючих осіб та обставин і в додатку обвантажений товариством російських отарорезимців. Як гетьман України відійшов від російських граничних стовпів, та українських не востів ще вповні перейти. Залишився на межі двох світів. Тому й легко 14 листопада 1918р. зміг звернути в сторону російських стовпів. Свою помилку зрозумів гетьман щойно на еміграції, коли і духово став уповні і беззастережно українським державником. Як такий він з чистим іменем перейшов на сторінки нашої історії як будівничий Української Держави та її дбайливий господар".

